

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०८२/०५/०१ गते सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरिएको मुद्दाको विवरण:-

सि.नं	प्रतिवादीहरू	मुद्दा	आयोगको माग दावी तथा विशेष अदालतको फैसला	विशेष अदालतको फैसला र आधार	आयोगबाट सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरिएका आधारहरू
१	प्रतिवादीहरू राजन गिरी, लोकेन्द्र सिंह धामी, अम्बिका प्रसाद नेपाल, मनोज पोखेल, युवराज कटुवाल, नेम महर्जन र मनोज बहादुर श्रेष्ठ मु.नं (०८०- CR- ००२४) फैसला मिति २०८०।० २।२२	नक्शा र फिल्डमा नभएको क्षेत्रफल ट्रायल चेकबाट बढ कायम तथा कित्ताका ट गरी गलत लिखत तयार गरी भ्रष्टाचार गरेको।	आयोगको माग दावी •प्रतिवादीहरू नापी कार्यालय, ललितपुरका नापी अधिकृत राजन गिरी र सर्वेक्षक लोकेन्द्र सिंह धामीको हकमा: निज प्रतिवादीहरूलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ११ बमोजिम सरकारी कागजात (नक्शा र प्लटरजिष्टर) गैरकानुनी तरिकाले हेरफेर गरेको कसुरमा ऐ. ऐनको दफा ११ बमोजिमको कैद र जरिवानाको हुन मागदावी लिईएको अवस्था देखिन्छ। •प्रतिवादीहरू मालपोत कार्यालय, ललितपुरका तत्कालिन मालपोत अधिकृत अम्बिका प्रसाद नेपाल, नायब सुब्बा मनोज पोखेल र खरिदार युवराज कटुवालको हकमा: निज प्रतिवादीहरूले र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ९ बमोजिम बदनियतपूर्वक गलत लिखत तयार गरेको कसुरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ९ बमोजिमको कैद र जरिवाना हुन मागदावी लिईएको छ। •प्रतिवादी राउसाई होल्डिङ्स प्रा.लि., ललितपुर महानगरपालिका वडा नं. २, सानेपाका अध्यक्ष नेम महर्जन र शेयर होल्डर मनोज बहादुर श्रेष्ठको हकमा: निज प्रतिवादीहरूले तिवादीहरूले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ११ बमोजिमको सरकारी कागजात हेरफेर गर्ने कसुरको र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ९ बमोजिमको गलत लिखत तयार गर्ने कसुरको मतियार भई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २२ बमोजिमको कसुर गरेको देखिएकोले निजहरूलाई ऐ. ऐनको दफा २२ को प्रतिवन्धात्मक वाक्यांशमा उल्लेख भए बमोजिम मुख्य कसुरदारलाई हुने सजाय सरह सजाय हुन मागदावी लिईएको देखिन्छ। अदालतको फैसला •प्रतिवादीहरूलाई सफाई पाउने ठहर्छ भनी फैसला भएको	फैसला: प्रतिवादीलाई सफाई दिने गरी भएको फैसला। विशेष अदालतले फैसला गर्दा लिएका आधारहरू: •बदनियत प्रमाणित नभएको •क्षेत्रफल फरक देखिनु वा ट्रायल चेकमा बढी देखिनु प्राविधिक कमजोरी मात्र रहेको •सरकारी कागजात (नक्शा, प्लटर र जिस्टर)मा प्रतिवादीहरूले जानाजानी कित्ते वा हेरफेर गरेको देखिएन। •क्षेत्रफल सुधारका लागि जग्गाधनीहरूले निवेदन दिइसकेको र कानुनी व्यवस्था अनुसार संशोधन सम्भव रहेको।	•प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरू नापी कार्यालय, ललितपुरका नापी अधिकृत राजन गिरी र सर्वेक्षक लोकेन्द्र सिंह धामीले जिल्ला ललितपुर, साविक टिकाथली गा.वि.स. वडा नं. ६, कित्ता नं. १६९९ र कित्ता नं. १७०१ को कित्ताकाट गरी विभिन्न कित्ताहरू कायम गर्ने क्रममा नक्सामा भू-उपयोग नियमावली, २०७९ मा उल्लिखित कित्ताकाटको लागि तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड (१३०.०० वर्गमिटर) भन्दा कम क्षेत्रफल हुने गरी कित्ताकाट गर्न नपाईने कानुनी व्यवस्था विपरित उक्त नियमावलीले तोकेको क्षेत्रफल भन्दा कम क्षेत्रफलका कित्ताहरू कित्ताकाट गरी सो तथ्यलाई ढाकछोप गर्ने उद्देश्यले नक्सा र फिल्डमा नभएता पनि कित्ता नं. १६९९ मा ३४.३२ वर्गमिटर र कित्ता नं. १७०१ मा १५५.७१ वर्गमिटर क्षेत्रफल टायल चेकबाट बढ कायम गरी टायल चेक गरी बढाएको क्षेत्रफल र नेपाल सरकारको नाममा कायम बाटोको कित्ता नं. २९४४ को नक्सा र फिल्डमा भएको क्षेत्रफल भन्दा कम क्षेत्रफल कायम गरी प्लट र जिष्टर र श्रेष्ठतामा जनाई उक्त जग्गा समेत व्यक्ति विशेषको नाममा कायम भएको कित्ताहरूमा समावेश गरी नक्सामा भन्दा प्लटरजिष्टर र राजिनामा लिखतमा बढी क्षेत्रफल उल्लेख गरी कित्ताकाट गरेको देखिरहेको साथै प्रतिवादीहरू मध्ये मालपोत कार्यालय, ललितपुरका तत्कालिन मालपोत अधिकृत अम्बिका प्रसाद नेपाल, नायब सुब्बा मनोज पोखेल र खरिदार युवराज कटुवालले नापी कार्यालय, ललितपुरबाट मिति २०७९।०७।२७ मा जिल्ला ललितपुर, साविक टिकाथली गा.वि.स. वडा नं. ६, कित्ता नं. १६९९ र कित्ता नं. १७०१ मा नक्सा र फिल्डमा नभएको क्षेत्रफल टायल चेकबाट बढ कायम गरी एवम साविकको कित्ता नं. १६९९ बाट कित्ताकाट भई कायम कित्ता नं. २९४४ को कित्ताकाट डायरी (नक्सा)मा भएको ११६.८३ वर्गमिटर क्षेत्रफलको जग्गाको कित्ताकाट सेस्ता (प्लट र जिष्टर) र राजिनामा लिखतमा १७.०० वर्गमिटर मात्र भएको क्षेत्रफल भुमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय, ललितपुरमा लिखत पारितको लागि पठाएकोमा उक्त लिखत पारित गर्दा अपनाउनु पर्ने जग्गा प्रशासन निर्देशिका, २०५८ को दफा ३७४ को उपदफा (१) को देहाय खण्ड (ग) बमोजिम “श्रेस्ता

			देखिन्छ ।		कायम भएको जग्गाभन्दा नक्सामा देखिएको जग्गा असामान्यरूपमा बढी देखिएमा नापी शाखाका प्राविधिक र कार्यालयका कम्तीमा खरिदार स्तरका कर्मचारीबाट फिल्ड निरीक्षण र सर्जिमिन गराई त्यस्तो फिल्ड निरीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा कुनै सरकारी सार्वजनिक वा व्यक्ति विशेषको जग्गा नघुसेको भएमा मात्र त्यस्तो बढी जग्गा कायम गरिदिने" भन्ने कानूनी व्यवस्थान विपरित उल्लिखित कित्ताहरु मध्ये कित्ता.नं. १७०१ मा १५५.७१ वर्गमिटर बढ कायम र कित्ता नं. १६९९ मा ३४.३२ वर्गमिटर बढ कायम गरी तथा कित्ता नं. २९४४ मा ९९.८३ क्षेत्रफल नेपाल सरकारको नाममा कायम बाटोको क्षेत्रफलको जग्गा नक्सामा भन्दा स्रेस्तामा कम हुने गरी पठाएको विषय समेतलाई अन्देखा गरी निर्देशिका समेतले तोकेको कार्यविधि अनुसार कागजात एवम फिल्ड निरीक्षणद्वारा चेकजाँच नगरी नापी कार्यालयबाट पेश भए बमोजिम लिखतहरु पारित गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीहरु उपर भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ९ बमोजिम बद्नीयत पूर्वक गलत लिखत तयार गरेको अवस्थामा , प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा प्रतिवादीहरुले सार्वजनिक पदको दुरुपयोग गर्दै सरकारी कागजातमा हेरफेर गरी गलत लिखत तयार पारेको पुष्टि भईरहेको अवस्थामा विशेष अदालतको फैसलाले तथ्य, प्रमाण तथा कानूनी मापदण्डको उपेक्षा गरी प्रतिवादीहरुको वदनियत नरहेको भन्ने आधार ग्रहण गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भई वदरभागी रहेको छ । • जिल्ला ललितपुर, साविक टिकाथली गा.वि.स. वडा नं. ६ कि.नं. १६९९ र १७०१ को कित्ताकाट भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय, ललितपुरको मिति २०७९।०७।१७ को आदेशानुसार नापी कार्यालय, ललितपुरबाट मिति २०७९।०७।२७ मा कि.नं. १६९९ कित्ताकाट भई कि.नं. २९४० देखि २९४७ सम्म र कि.नं. १७०१ कित्ताकाट भई कि.नं. २९४८ देखि २९५४ सम्म कायम भई कित्ताकाट भएको। भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय, ललितपुरको लिखतमा माग गरिएको तर्फ र क्षेत्रफल बमोजिम नै नापी कार्यालयबाट कित्ताकाट गरी प्लटरजिष्टर कायम भएको। साविक कि.नं. १६९९ क्षेत्रफल ८७८.०७ व.मी.बाट कित्ताकाट भई हाल कायम कि.नं. २९४० क्षेत्रफल १२६.६६ व.मी., कि.नं. २९४१ क्षेत्रफल ९९.०५ व.मी., कि.नं. २९४२ क्षेत्रफल १०१.४४ व.मी., कि.नं. २९४३ क्षेत्रफल ११०.५० व.मी., कि.नं.
--	--	--	-----------	--	--

				२९४४ क्षेत्रफल ११६.८३ व.मी. नेपाल सरकार, कि.नं. २९४५ क्षेत्रफल १०७.७३ व.मी., कि.नं. २९४६ क्षेत्रफल १०५.०६ व.मी., कि.नं. २९४७ क्षेत्रफल १४०.४१ व.मी. र कि.नं. १७०१ क्षेत्रफल ६७४.०४ व.मी.बाट कित्ताकाट भई हाल कायम कि.नं. २९४८ क्षेत्रफल १०६.१५ व.मी., कि.नं. २९४९ क्षेत्रफल ९५.५८ व.मी., कि.नं. २९५० क्षेत्रफल ९५.६२ व.मी., कि.नं. २९५१ क्षेत्रफल ४३.६६ व.मी. नेपाल सरकार, कि.नं. २९५२ क्षेत्रफल १३६.११ व.मी., कि.नं. २९५३ क्षेत्रफल १००.६३ व.मी., कि.नं. २९५४ क्षेत्रफल ९६.३० व.मी. नक्शामा क्षेत्रफल कायम भएको भन्ने समेत बेहोराको नापी विभाग, मिनभवन, काठमाडौंको च.नं. २९५, मिति २०७९।११।०२ को पत्रव्यहोरामा देखिएको साथै जिल्ला ललितपुर साविक टिकाथली गा.वि.स. वडा नं.६ को कि.नं. १६९९ कित्ताकाट भई कि.नं. २९४० देखि २९४७ र कि.नं. १७०१ कित्ताकाट भई कि.नं. २९४८ देखि २९५४ सम्मका कित्ताहरू कायम भएको सम्बन्धमा सम्बन्धित नापी कार्यालय, मालपोत कार्यालय तथा फिल्डसमेत गई अध्ययन गर्दा भू-उपयोग नियमावली, २०७९ बमोजिम उल्लिखित कित्ताकाटको लागि तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड अनुसार लिखत र कित्ताकाट श्रेष्ठामा क्षेत्रफल पुर्याउन खोज्दा डिजिटल प्रविधिबाट कित्ताकाट हुँदा समेत नक्शा र प्लटरजिष्टरमा फरक परेको। कि.नं.१७०१ को नक्शा तथा प्लटरजिष्टर दुवैमा समान ६७४.०५ व.मी. क्षेत्रफल देखिएकोले ट्रायल चेक गरी क्षेत्रफल बढाउने कार्य कानुन सम्मत देखिएन। ट्रायल चेक गरी बढाएको क्षेत्रफल नक्शा र फिल्डमा देखिएन। कित्ताकाट गरी कायम भएका कित्ताहरूको फिल्ड निरीक्षण गर्दा फिल्डमा नक्शा अनुसारकै क्षेत्रफल भोगमा रहेको। कि.नं. १६९९ कि.का. भई कायम कित्ताहरू मध्ये कि.नं. २९४०, २९४१, २९४२, २९४३, २९४४, २९४५, २९४६ तथा कि.नं. १७०१ कि.का. भई कायम कित्ताहरू मध्ये कि.नं. २९४८, २९४९, २९५०, २९५३, २९५४ को लिखत बमोजिम कायम गरिएको क्षेत्रफल नक्शा तथा फिल्डसङ्ग नभिड्ने देखिन्छ। कि.नं. १६९९ र कि.नं. १७०१ को ट्रायल चेक सम्बन्धमा जग्गा नापजाँच तथा नक्शा श्रेष्ठ अद्यावधिक सम्बन्धी निर्देशिका, २०७३ को दफा ६०(२१) मा व्यवस्था भए
--	--	--	--	--

				अनुसार नापी कार्यालयमा प्लटर जिष्टर तथा अनुसूची १६ बमोजिमको ट्रायल चेक रजिष्टरमा ट्रायल चेक सम्बन्धी विवरण उल्लेख नभएको तर कित्ताकाट गर्ने क्रममा लिखतमा ट्रायल चेक गरी क्षेत्रफल सुधार भएको भनी उल्लेख गरेको भन्ने समेत बेहोराको नापी विभाग, मिनभवन, काठमाडौंको च.नं. ५८६, मिति २०८०।३।११ को पत्रसाथ प्राप्त प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख भएको देखिरहेको र साथै वादी नेपाल सरकारका साक्षीहरू गृष्म प्रधान र मगनु दत्तले म समेतले पेस गरेको प्रतिवेदनमा भएको बेहोरा ठीक साँचो भनी वकपत्र गरेको र सो वकपत्रलाई प्रमाण ऐन, २०३१को दफा १८ बमोजिम प्रमाणमा ग्रहण गर्न मिल्ने नै देखिरहेको अवस्थामा सो तर्फ अन्देखा गरी केवल “प्राविधिक कमजोरी” भन्ने अस्पष्ट र अपूरो निष्कर्ष ग्रहण गरी भएको विशेष अदालतको उक्त फैसला प्रमाण कानून, न्यायिक सिद्धान्त र भ्रष्टाचार नियन्त्रणको मूल उद्देश्यसँग विसंगत रहि वदरभागी रहेकोले उक्त त्रुटिपूर्ण फैसला वदर गरीपाउँ । •प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरू राउसाई होल्डिङ्गस् प्रा.लि., ललितपुर महानगरपालिका वडा नं. २, सानेपाका अध्यक्ष नेम महर्जन र शेयर होल्डर मनोज बहादुर श्रेष्ठले जिल्ला ललितपुर, साविक टिकाथली गा.वि.स. वडा नं. ६, कित्ता नं. १६९९ र कित्ता नं. १७०१ को कित्ताकाट गरी विभिन्न व्यक्तिहरूलाई बेच्ने क्रममा नापी कार्यालय ललितपुरका नापी अधिकृत राजन गिरी र सभेक्षक लोकेन्द्र सिंह धामी तथा मालपोत कार्यालय ललितपुरका तत्कालिन मालपोत अधिकृत अम्बिका प्रसाद नेपाल समेतसँग मिलेमतो गरी भू-उपयोग नियमावली, २०७९ मा उल्लिखित कित्ताकाटको लागि तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड (१३०.०० वर्गमिटर) भन्दा कम क्षेत्रफल हुने गरी कित्ताकाट गर्न नपाईने कानुनी व्यवस्था विपरित उक्त नियमावलीले तोकेको क्षेत्रफल भन्दा कम क्षेत्रफलका कित्ताहरू फिल्डमा कित्ताकाट गरी गराई टायल चेक एवं कित्ताकाट गरी उल्लेख गरेको क्षेत्रफल प्रति कित्ता १३०.०० वर्गमिटर को हिसावले गणना गर्दा वास्तविक नक्सा र फिल्डमा नेपाल सरकारको नाममा कायम भएको बाटोको क्षेत्रफल सम्म रहन सक्ने अवस्था नदेखिएको साथै कित्ताकाट गर्दा नपुग जग्गालाई नेपाल सरकारको नाममा रहेको जग्गाबाट पुन्याउने गरी नापी कार्यालय र भूमिसधार तथा मालपोत
--	--	--	--	--

				कार्यालय, ललितपुरका कर्मचारीहरूलाई प्रभावमा पारी आफूहरूलाई फाईदा पुर्याउने उद्देश्यका साथ उक्त कागजातहरू हेरफेर एवम गलत लिखत तयार गर्ने कसुर अपराधमा मतियारको भुमिका समेत गरेको भन्ने देखिरहेकोमा सो तर्फ अन्देखा गरी “जानाजानी किर्ते नभएको” भन्ने आधार ग्रहण गरी विशेष अदातवाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भई बदरभागी रहेको छ। •विशेष अदालतले फैसला गर्दा विवादग्रस्त कार्यहरू सुधार गर्न सकिने अवस्था रहेको साथै क्षेत्रफल सुधारका लागि जग्गाधनीहरूले निवेदन दिइसकेको र कानुनी व्यवस्था अनुसार संशोधन सम्भव रहेको भन्ने आधार ग्रहण गरी प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी फैसला भएको तर्फ अवलोकन गर्दा, सैद्धान्तिक रूपमा, “कुनै काम वा निर्णय गरेपछि त्यसमा पछि गएर गरिएको सुधार वा सच्याइँले त्यस कार्यबाट उत्पन्न कानूनी जिम्मेवारी वा दोषबाट छुटकारा दिँदैन। (“Ex post facto rectification does not extinguish legal culpability”) भन्ने सिद्धान्त अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा मान्य छ। यस सिद्धान्तअनुसार, कुनै सार्वजनिक अधिकारी वा संलग्न पक्षले नियम उल्लङ्घन गरी गैरकानुनी कार्य गरिसकेपछि त्यसको सुधारको प्रयास गर्नु वा भविष्यमा त्यसलाई कानूनी रूप दिन सकिने सम्भावना हुनुले विगतमा सम्पन्न भएको आपराधिक आचरणलाई कानूनी वा नैतिक रूपमा मान्यता दिन सक्दैन। विशेषतः “सार्वजनिक जवाफदेहिता” (“Public Accountability”) को सिद्धान्तले सार्वजनिक पदधारीहरूबाट उच्च स्तरको सावधानी, पारदर्शिता र कानूनी प्रक्रिया पालनाको अपेक्षा गर्दछ, जसलाई पछिल्लो सुधारको सम्भावनाको नाममा उन्मुक्ति दिनु सार्वजनिक हितविपरीत हुन्छ। त्यस्तै, “कानूनको शासन” (“Rule of Law”) को सैद्धान्तिक संरचना भित्र कानूनको शासनको मूल मर्म यही हो कि प्रत्येक कार्य कानूनी प्रक्रियाअनुसार सम्पन्न हुनुपर्छ; प्रक्रियाको उल्लङ्घन भइसकेपछि त्यसको परिणामको जिम्मेवारी बाँकी रहन्छ। यस अनुसार एकपटक गैरकानूनी रूपमा सार्वजनिक स्रोत वा अधिकारको प्रयोग भइसकेपछि त्यसको सुधार सम्भव भए पनि, त्यो सुधारले दोषको भार हटाउँदैन। यसकारण, विशेष अदालतले “सुधार गर्न सकिन्छ” भन्ने सैद्धान्तिक रूपमा दुर्बल र कानूनविपरीत दृष्टिकोणलाई सफाइको आधारमानी भएको फैसला कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्त विपरीत रहि
--	--	--	--	---

					वदरभागी रहेको छ । •अतःमाथि उल्लेखित आधार कारण र प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीहरू नापी कार्यालय, ललितपुरका नापी अधिकृत राजन गिरी र सर्वेक्षक लोकेन्द्र सिंह धामी, मालपोत कार्यालय, ललितपुरका तत्कालिन मालपोत अधिकृत अम्बिका प्रसाद नेपाल, नायब सुब्बा मनोज पोखेल र खरिदार युवराज कटुवाल साथै राउसाई होल्डिङ्गस् प्रा.लि., ललितपुर महानगरपालिका वडा नं. २, सानेपाका अध्यक्ष नेम महर्जन र शेयर होल्डर मनोज बहादुर श्रेष्ठलाई आरोपदावीबाट नै सफाई दिने गरी भएको प्रस्तुत फैसला त्रुटिपूर्ण देखिएकोले निज प्रतिवादीहरू उपर आरोपपत्र मागदावी बमोजिम सजाय गरीपाउँ ।
--	--	--	--	--	---